

COVID-19 Salgını ve Okulların Eğitime Açılması

ÖNSÖZ

COVID-19 salgını, tüm dünyayı olduğu gibi, ülkemizi de etkisine almıştır. Hastalığın özellikle solunum yolları ile hızla bulaşıp toplum içerisinde yayılabilir olması nedeniyle, salgını önlemenin yolu olarak sosyal hareketliliği azaltacak önlemlere başvurulmakta ve önerilmektedir. Her düzeyde okullar gerek eğitim sırasında okul içerisinde gerekse de okul dışında ulaşım, beslenme gibi sosyal hareketlenmelere neden olmaktadır. Salgının girdiği her ülkede hızla yayılması ve ölümlere neden olması, radikal önlemler alınmasını gerektirmiştir. Bazı ülkeler uzun süreli kapanmaları hayata geçirirken, bazı ülkeler de sosyal hareketliliği azaltacak çeşitli düzeylerde önlemleri almakla yetinmişlerdir. Çeşitli ülkelerde, daha önceki mevsimsel grip tecrübelerinden de yola çıkarak, kapatılan kurumların başında okullar gelmektedir. Ülkemiz de bu yöntemi uygulamıştır.

Salgının uzun süre devam etmesi ile birlikte kısmen ara verilen, kısmen de uzaktan sürdürülen eğitim, toplumsal katmanların sosyal olanaklarına sahiplikleri oranında uygulanabilmiştir. Bazı yörelerde internet bağlantısı bu eğitimi olanaklı kılacak alt yapıdan yoksun olduğu için çocuklar eğitimi alamamıştır. Yine aile içerisinde değişik yaşlarda öğrencilerin olması birden fazla bilgisayar sağlanamaması gibi sorunları gündeme getirmiştir. Bütün bunların yanı sıra uzun eğitim kesintileri, okul çağındaki çocukların kişisel gelişimlerini tehdit eder hale gelmiştir.

Pandemi sürecinde hastalık hakkındaki bilgilerimiz hızla artmış, salgının kısa sürmeyeceği, COVID-19 yayılımında okulların bir odak olmadığı, ara verilen eğitimin çocukların kişisel gelişimini olumsuz etkilediği, aile içerisinde sosyal sorunlara da neden olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle Türk Toraks Derneği olarak konunun salgının on birinci ayında, tarafları ile birlikte masaya yatırılması karar verilmiştir. Bu sebeple 4 Şubat 2021 tarihinde salgın ve eğitim konusunun epidemiyolojik, bireysel ve eğitimsel boyutunu tartışmak üzere bir webinar düzenlenmiştir. Aşağıda yer alan özet, Uzm. Dr. Nuriye Ortaylı, Prof. Dr. Yankı Yazgan ve Prof. Dr. Nejla Kurul'un sunularından derlenmiştir. Değerli konuşmacılarımıza teşekkür eder, çocuklarımızın ve hepimizin geleceği için yararlı olmasını dileriz.

Prof. Dr. Elif Dağlı, Doç. Dr. Haluk Çalışır

OKULLARI AÇIK TUTMAK NEDEN SALGIN YÖNETİMİNİN ÖNCELİĞİ OLMALIDIR?

Dr. Nuriye Ortaylı, Dr. Yankı Yazgan, Dr. Nejla Kurul

Bu yazı, 4 Şubat 2021 tarihinde Türk Toraks Derneği tarafından düzenlenen moderatörlüğünü Prof. Dr. Elif Dağlı ve Doç. Dr. Haluk Çalışır'ın yaptığı, Uzm. Dr. Nuriye Ortaylı, Prof. Dr. Yankı Yazgan ve Prof. Dr. Nejla Kurul'un konuşmacı olarak katıldığı "Pandemi ve Okul Açılması" konulu webinar toplantısı sunularından derlenmiştir. Bu webinarın yapılmasının üzerinden iki ay süre geçmiş ve ülkedeki salgının yaygınlığı artmıştır. Salgın verilerine göre okulların açık kalması yeniden gözden geçirilebilir, ancak okulların açık kalabilmesinin toplumun en önemli önceliği olduğu gerçeği ile hareket edilmelidir.

Sunumun tamamını izlemek için buraya tıklayınız.

Okulun ve eğitimin çocukların ve toplumun hayatındaki yeri eşsizdir.

Okul, ders öğrenmenin dışında ve ötesinde bir gelişim merkezi, geleceğe hazırlık noktasıdır. Çocukların ve gençlerin eğitiminin en iyi şekilde sağlanması sadece önemli değil önceliklidir. Çocuk ve gençlerin ruh sağlığı ve gelişim ihtiyaçlarının karşılanması ve bunun bir parçası olarak okulların açık tutulmasının sağlanması bir kozmetik ihtiyaç değil, temel bir ihtiyaç ve haktır. Okulda olmamak çocuğun hayatını evde sağlanabilen gelişim olanaklarıyla sınırlar. Okulda olmak çocuğun ev ortamında ihmali ve kötü muamele görmesini önler, anne-babanın çocuğun ihtiyaçlarını uygun biçimde karşılamasını denetleyen bir doğal mekanizma oluşturur.

Çocukların Bilişsel, Duyuşsal ve Psiko-motor Gelişimi

Pandemi ile mücadele tedbirleri kapsamında Türkiye'de okullar bazı sınıfların birkaç hafta süreyle açılıp kapanması dışında on bir aydır kapalıdır. Bu durum Türkiye'yi pandemi nedeniyle okullarını en uzun süreli kapatan ülke yapmıştır. Okulların uzun süreli kapalı kalması, çocukların bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişimini olumsuz etkilemektedir. Evdeki sınırlı uyaran sayısı çocuklar okula gittiğinde çoğalmakta, sosyal karşılaşmalar öğrencilerin gelişiminde etkili olmaktadır. Farklı öğretmenler ve öğrenciler ile gelişen sosyal ilişkiler çocukların zihinsel olduğu kadar duyuşsal dünyasını da etkilemektedir. Okullar kapalı kaldığında çocuklar sınırlı bir sosyal çevre içinde kalmaktadır. Çocuklar evlere kapatılıp ekranları ve ebeveyn harici yetişkinlerle etkileşimleri kesilirse, zihinsel ve fiziksel uyarılardan uzak kalırlarsa, yüksek miktarda ekrana maruz bırakılırlarsa gelişimleri

kritik düzeyde gerilemektedir. Bu da bir milyona yakın çocuğun ilkokula başladığında eğitimde çok ciddi güçlüklerle karşılaşabileceği, önemli bir kısmının ise örgün eğitime devam edemeyecek düzeyde kalıcı kayıplara uğrayabileceği anlamına gelmektedir.

Okulların salgın nedeniyle kapalı olduğu dönemde ve uzaktan eğitim sürecinde okul çalışanlarının en çok belirsizliklerle başa çıkmakta ve öğrencilerin derslere odaklanmasını ve eğitim bağlılığını sağlamakta zorlandığını, kaygının yönetimi ve yalnızlık/izolasyon kaynaklı duygulara tahammül gücündeki zorlukların bu durumu daha da bozduğunu görmekteyiz.

Yapılan anketlerde öğretmenler tarafından en çok/sık yaşandığı bildirilen duygular; tedirginlik, kaygı, üzüntü, endişe, huzursuzluk ve bunalmışlık olarak belirtilmiştir. Öğrenciler tarafından ise en sık yaşandığı bildirilen duygular; sıkılma, kaygı, tükenmişlik, öfke, huzursuzluk ve bunalmışlık olarak belirtilmiştir. Bu dönemde tüm paydaşların ihtiyaç duydukları destek, kaygı yönetimi, zor duygularla ve belirsizlikle baş etme, uzaktan eğitim sürecine adapte olma, odaklanma zorluklarını aşma etrafında şekillenmektedir.

Dikkat ve odaklanma eksikliği yaygın bir problem haline gelmiştir.

Uzaktan eğitim döneminin öğrenme davranışları üzerindeki en önemli etkilerinden birisi odaklanmayı sağlayan dürtü kontrolünün gelişiminin aksaması, başta dersler olmak üzere sınıfta olan bitene ilginin zayıflaması ve öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci bağının olumsuz etkilenmesidir. Salgın dönemindeki stres, kaygı artışı odaklanma ve ilgi düzeyi kolayca bozulan çocuklarda olduğu gibi daha önceden bu

tür sorunları olmayan çocuklarda da dikkat ve odaklanmayı bozmuştur. Özel gereksinimli ve engelli öğrenciler ile risk gruplarında olanlar (ev içi şiddet, istismara uğrama ya da yoksulluk gibi) tanımladığımız sorunları katlanarak yaşamaktadırlar. Ruh sağlığındaki bozulmanın kaynakları düşünüldüğünde, salgının hayatı tehdit edici travmatik etkileri, toplumsal etkileşimden uzak kalınması, hareketsizlik ve içinde olunan belirsizlik de göz önünde bulundurulmalıdır. Depresyon, anksiyete bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu belirtileri yetişkinlerde ve çocuklarda yakından taranmalı, bu problemlerin klinik tanı düzeyine varmayan biçimleri hesaba katılmalıdır.

Çocukların Fiziksel Gelişimi

Eve kapandıkları süre zarfında fiziksel aktivite yokluğu çocukların kas iskelet sistemi gelişimini olumsuz etkileyecektir. Evde kalınan bu dönemde çocukluk çağı obezitesinde ciddi bir artış beklenmektedir. Çocuklar pandemi sonrasında aldıkları kilonun bir kısmını verebilir, ancak çoğunun pandemi öncesindeki beden kitle indeksine dönmesi mümkün olmayacaktır. Kapanma ne kadar uzun sürerse, beden kitle indeksindeki artış da o kadar kalıcı olacaktır. Son olarak, okulların kapalı kaldığı ve eve kapandıkları dönemde çocuk ve ergenlerin ruh sağlığı ciddi bir şekilde olumsuz etkilenmektedir. Çocukların okula gitmemesinin kısa vadeli psikolojik zararları arasında çocuk ve ergenlerde depresyon, anksiyete, obsesif kompulsif bozukluk ve takıntılar, uyku bozuklukları, yaşamın niteliğinde azalma ile huzursuzluk ve konsantrasyon bozuklukları yer almaktadır. Uzun vadede ise posttravmatik stres bozukluğu, teknoloji bağımlılığı, sosyal fobi ve okul fobisi görülme sıklığında ciddi artış beklenmektedir. Bu bozukluklar pandemi sonrası yıllarda çocuk ve ergenlerin ruh sağlığına yansıtacak ve beraberinde ekonomik yükler getirecektir.

Sosyal Eşitsizlik

Okul kapanmalarının sözü edilen bu olumsuz sonuçları tüm çocuklar için geçerlidir. Bununla birlikte okul kapanmalarının bilgisayar, tableti ve yeterli internet kotası, evde "sessiz bir köşesi" olmayan çocuklar için geriletici etkileri çok daha büyüktür. Okullar açıkken evdeki kültürel sermaye yetersizlikleri okul yoluyla bir miktar telafi edilebilirken, okullar kapandığında bu olanak ortadan kalkmaktadır. İkincisi okulların kapalı olmasından en çok etkilenen gruplardan bir diğeri kız çocuklarıdır. Özellikle çok çocuklu geleneksel ailelerde eve kapanan kız çocukları toplumsal cinsiyet rollerine uygun işlere yönlendirilmekte ve kız çocuklarının eğitime devam etme iradesi zayıflamaktadır. Ayrıca okul kapanmalarından engelli çocuklar, anadili Kürtçe, Arapça olup evlerinde Türkçe dışında bir dil konuşan çocuklar, mevsimlik işçi ailelerinin çocukları, göçmen çocuklar, çalışan çocuklar daha çok etkilenmekte, çok çeşitli insan haklarının kullanımını sağlayan

okula devam etme seçeneği bu çocukların yaşamlarında önemini yitirmektedir. Okul kapatmaları kadınların işlerini bırakmalarına ve eve dönmelerine neden olmaktadır.

Uzaktan Eğitimin Yaşı

Çocukların yaşı büyüdükçe uzaktan eğitim teknolojilerinden yararlanma olanakları artmaktadır. Uzaktan eğitim yüksek yoğunlaşma, güdülenme, disiplinli çalışma, uzun süre ekran başında kalabilme gibi yetiler gerektirmektedir. Bunlar çocuğun yaşı ilerledikçe artan, gelişen yetilerdir. İlkokul birinci sınıf öğrencisi ile ortaokul ya da lise öğrencisi arasında uzaktan eğitimden yararlanma konusunda büyük farklar vardır. Bu nedenle özellikle 12 yaş altı çocuklar için yüz yüze eğitim bu bakımdan da çok önemlidir.

Okulları Kapatmanın Ekonomik Etkisi

Okulları kapatma, hem bugünün hem de yarının ekonomisi üzerinde ciddi kayıplara yol açmaktadır. Çeşitli ülkeler bahar aylarında okulları kapatmanın, anne babaların üretkenliği üzerinde yol açtığı kayıplara bakarak okulları kapatmanın ekonomi için en pahalı ve maliyet/yarar oranı en düşük tedbirler olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca birçok uluslararası kuruluş okulları kapatmanın, bugünün öğrencilerinin gelecek üretkenliğinde ciddi kayıplara yol açacağını ve ülkelerin ekonomileri için büyük kayıplar oluşturacağını hesaplamaktadır.

Okulları Kapatmanın Salgının Şiddetinin Azaltılmasına Katkısı

Pandemi ilanını takiben birçok ülke okullarını kapatmıştır. Bunlar daha çok, o sırada koronavirüs hakkında ayrıntılı veri ve bilgi olmadığı için solunum yoluyla bulaşan bir başka virüs olan influenza (grip) salgınları göz önüne alınarak verilmiş kararlardır. İnfluenza salgınlarından çocuklar çok etkilenirler, çok bulaştırırlar ve okullar salgına kaynaklık eden, besleyen kurumlardır. Ancak 2020 Mart ayından başlayarak toplanan veriler ve bilgiler COVID salgınında durumun influenza salgınlarından farklı olduğunu düşündürmüştür. Çocuklar koronavirüsten erişkinlere göre daha az etkilenmekte, enfeksiyonu daha az almakta, ağır hastalığı daha az geçirmektedirler. COVID'e bağlı ölümler çocuklar arasında az olmaktadır. Çocuklar enfeksiyonu alabiliyor ve bulaştırabiliyorlar ama özellikle 10-12 yaşın altındaki çocuklar, erişkinlere göre enfeksiyonu %50-90 oranında daha az bulaştırıyorlar.

Bu bulgular ışığında birçok ülke birinci dalgayı takiben okulları, özellikle ilkokulları ve okul öncesi eğitim kurumlarını açtı. Bazı ülkeler sonbahardaki dalga sırasında birçok kitlesel kıstlamalar getirirken bu öğretim kurumlarını açık tutmaya devam ettiler. Bu ülkelerin deneylerinden gelen bilgiler, okulların

açık olmasının salgının şiddetini arttırma etkisinin ihmal edilebilir derecede düşük olduğunu düşündürmektedir. Okullar salgının şiddetini arttırmamaktadır. Okullardaki vaka sayıları doğrudan toplumdaki salgının düzeyini yansıtmaktadır.

Okullarda Alınacak Tedbirler

Milli Eğitim Bakanlığı merkezi düzeyde, sınıf ve okul mevcutlarını azaltmak için okul ve derslik gereksinimleri gibi altyapı ve öğretmen ve diğer eğitim emekçilerinin istihdamı konusunda gerekli önlemleri almalıdır. Yerel düzeyde okulların alacağı tedbirleri, okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve okul aile birliklerinin karşılıklı danışarak saptamaları gerekir. Bu hem konunun birçok yönünün değerlendirilmesini, anlaşılmasını hem de sonuçta varılan kararlara uyumu arttıracak bir yoldur. Çeşitli ülkelerin deneylerinden ve koronavirüs hakkındaki bilgilerimize dayanarak bizler aşağıdaki tedbirlerin her okul için yukarıda sayılan paydaşlar tarafından değerlendirilerek bir hazırlık yapılmasını önermekteyiz:

Okula giriş-çıkış saatleri: Okula giriş ve çıkış saatleri yerel koşullara göre mümkün olduğunca çeşitlendirilmelidir. Sınıfların farklı saatlerde derse başlayıp farklı saatlerde bitmesi, okul önlerindeki kalabalığı önleyecek, veliler, değişik sınıflardan öğrenciler ve okul personeli arasındaki temasları en az düzeye indirecektir. Teneffüs saatlerinin çeşitlendirilmesi de aynı amaca hizmet edecek, farklı sınıflardan öğrencilerin ve öğretmenlerin arasında temas olmasını engelleyecektir.

Sınıflar: Sınıflarda öğrenci sayısının 20-25 ile sınırlandırılması uygun olacaktır. Sınıflar bu sayıda öğrenci için bile çok küçükse ya da öğrenci sayısı çok daha fazlaysa sınıflar ikiye bölünüp yüz yüze eğitimle, uzaktan eğitimin bir karması uygulanabilir.

Her öğrenci diğerinden en az 1 metre uzakta olacak şekilde oturtulmalı, sınıfların doğal hava ile havalandırılmasına dikkat edilmelidir. Uygun koşullarda pencereler ve kapılar hep açık bırakılmalı, bu mümkün değilse 20 dakikada bir pencereler açılarak sınıflar havalandırılmalıdır. Mümkün olan her fırsatta dersler açık havada yapılmalıdır. Kapalı mekânlarda egzersiz, şarkı söyleme vb. gibi virüsü yaymayı arttıran aktiviteler yapılmamalıdır.

Çocuklara el hijyeni için ellerin sabunla yıkanması ve öksürürken ağızlarını doğru şekilde kapatmaları gibi kurallar öğretilmeli, doğru uygulandığı izlenmelidir.

Dünya Sağlık Örgütü 12 yaşın üzerindeki çocukların maske kullanmasını önermektedir. Ama bu konuda değişik ülkelerdeki tavsiyeler farklıdır, bazı ülkeler iki yaşın üzerindeki çocuklara dahi maske önermektedir. Maske ilkokuldan başlayarak kullanılabilir, bu konuda veliler ve öğretmenlerin uygulanabilir bir karara tartışarak birlikte varması en iyisi olacaktır.

Yemekhane-kantin: Toplu yemek yemekten, birlikte bir şeyler içmekten kaçınılmalıdır. Çocuklar yemeklerini ayrı ayrı sıralarında ya da uygunsa açık havada yemelidir. Öğretmenler odası vb. sosyalizasyon mekânlarında birçok öğretmen ve personelin birlikte bulunmasından ve birlikte yiyip içmesinden kaçınılmalı, bunun için gerekli bilgilendirme yapıp, gerekli tedbirler alınmalıdır. Okullardaki en olası bulaşma, yetişkinler arası bulaşmadır. Öğretmenler ve personel bunu göz önünde bulundurarak maske, mesafe vb. tedbirlere ciddiyle uymalıdır.

Eğer hastalık olursa: Öğrenciler, öğretmenler ve okul personeli kendilerini iyi hissetmezlerse ya da evlerinde kendini iyi hissetmeyen birisi varsa okula gelmeyip evde kalmaları ve sağlık kuruluşlarını bir an önce aramaları gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir.

Okul yönetimi önceden sağlık kuruluşlarıyla irtibata geçip, okulda şüpheli bir vaka (öğrenci ya da personel) olduğunda nasıl davranılacağına planını yapmalı ve bunu okul personeline, velilere ve öğrencilere net bir şekilde anlatmalıdır. Herhangi bir şüpheli vakada filyasyon ekiplerinin müdahalesi ve enfeksiyon sayılarına bağlı olarak bir sınıfın ya da bazen bütün okulun geçici olarak kapatılması gerekebilir.

Öğretmenler ve personel: Öğretmenlerin çocuklardan enfeksiyonu alma riski oldukça düşüktür. Okulların açık olduğu çeşitli ülkelerdeki veriler bulaşmanın esas olarak erişkin çalışanlar (öğretmenler ve diğer personel) arasında olduğuna işaret etmektedir. Ancak yine de öğretimin sürekliliğinin sağlanması açısından öğretmenlere ve okul personeline aşılama öncelik verilmesi uygun olur. Erişkin personelden çocuklara bulaşma riskini azaltmanın en uygun yolu (kullandığımız aşının bulaşmayı azaltması hakkında henüz elimizde veri olmadığı için) genel önlemlere sıkı uyum (maske, mesafe, havalandırma vb.) ve okul personelinin/öğretmenlerin düzenli aralıklarla test yaptırması, kendilerini iyi hissetmedikleri ya da evlerinde kendisini iyi hissetmeyen birisi olduğunda okula gelmemeleridir.

Okul çalışanları desteklenmelidir.

Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve psikolojik danışmanlık rehberlik uzmanların her an değişen ihtiyaçlara ve koşullara ayak uydurmaya çalışmaya bağlı yüksek stres düzeyleri yorulmayı ve performans düşüşünü doğurmaktadır. Okulların açılması hedefine dönük en önemli adımların başında öğretmenlerin zorluklarla başa çıkabilmelerine olanak verecek sosyal ve duygusal desteğin sağlanması gelmektedir. Bu destek çalışma koşullarında yapılacak düzenlemelerle birlikte etkili olabilir. Bu çerçevede öğretmen sayısının katlanarak artırılması, derslik başına düşen öğrenci sayısının aşılması gereken sayının belirlenmesi ve buna göre ek derslik

yapımı, öğretmenlerin okulda olduklarında bulaşmaya açık oldukları durumların kontrolü ve öğretmenlerin aşılmasına öncelik verilmesi gibi öneriler yaşama geçirilmelidir.

Anne-babalar ve öğrenciler desteklenmelidir.

Okuldaki sosyal ve duygusal iklimin iyileşmesi, paydaşların ruh sağlığının korunması ile okuldaki fiziksel koşulların iyileştirilmesi, öğretmenler ve okul personelinin aşılmasına gibi bulaşmayı önleyici adımlar birbirinin tamamlayıcısıdır. Öğretmenlerden topladığımız verilerde öğrencilerin en çok okulda uygulanacak sağlık ve koruma önlemlerine uyum konusunda zorlanacağı düşüncesi tüm okullarda öne çıkmaktadır.

Pandemi dönemindeki eğitim, "hızlandırılmış" ya da "müfredat yetiştirme" gibi uygulamalara dayalı zamana karşı (ve odaklanmayı daha da bozucu) bir yarış olmaktan çıkartılarak, öğrenmenin ve okulda olmanın anlamının geniş kitleler tarafından benimsendiği sosyal ve duygusal gelişimi içeren uygulamalarla okul paydaşlarının birbirleriyle bağlarının ve dayanışmasının güçlendirildiği bir döneme dönüştürülebilir.

Ruh Sağlığını Koruyucu, Okul İklimini İyileştirici Sosyal Duygusal Gelişim Önerileri

Bu bakış açısıyla ve eldeki araştırma sonuçlarına ve sosyal duygusal gelişim ilkelerine dayanarak, eğitim/beceri gelişim ihtiyaçları şöyle sıralanabilir:

- Okula dönüş senaryosunda okuldaki tüm paydaşlar için kaygı, endişe, öfke gibi duygularla ve belirsizlikle baş etmeye yönelik sosyal ve duygusal gelişim çalışmaları,
- Çevrimiçi eğitim sürecinde öğrencilerin odaklanmalarına ve kendilerinin kontrolünü sağlamaya, derslerde ilgiyi ayakta tutmaya yönelik beceri kazandırma,
- PDR'lere süpervizyon ve çevrimiçi sistemde rehberlik uygulamalarında ustalaşma amaçlı çalışma,
- Öğretmenlere ihtiyaçlarına göre şekillenebilecek psikolojik destek,
- Okul çağında ruhsal sağlamlık/dayanıklılık üzerine eğitimler,
- Anaokulu, ilkokul ve ara sınıflarda (lise hazırlık) da yaşanabilecek özel sorunlara çözüme yönelik beceriler,
- Sekizinci ve on ikinci sınıfların belirsizlik karşısındaki kaygılarını özellikle potansiyellerini ortaya koyabilmelerini sağlayacak şekilde yönetmeye yönelik beceriler,
- Özel gereksinimleri olan öğrencilerin akademik ve sosyal duygusal gelişimlerinin güvence altına alınması için gereken asgari bilgi ve becerinin öğretmenlere kazandırılması,

- Bu amaçlara dönük çalışmaları gerek yüz yüze eğitim gerekse uzaktan eğitim çerçevesinde yapmayı mümkün kılacak müfredat yükü ve zaman düzenlemelerinin yapılması.

Sonuç

Çocukları evde tutmak riski sıfıra indirmiyor.

Çocukları evde tutmak onların enfeksiyonu alma riskini sıfıra indirmiyor. Birçok ülkede yapılan analizler çocukların enfeksiyonu esas olarak evde ya da sosyal olaylarda (düğün, ailelerin bir araya geldiği ev toplantıları gibi) aldığını göstermektedir. Bulaşma okullarda da olabilmekte ama çocuktan çocuğa geçme olasılığı çok düşük bulunmaktadır. Çocukların okula gitmelerinden zarar görme olasılıkları, olağan bir yılda influenza (grip) yüzünden görecekları zarara göre çok daha düşük saptanmaktadır.

Basit tedbirlerin alındığı ve dikkatle uygulandığı koşullarda çocukların COVID-19 enfeksiyonu nedeniyle maruz kalacakları zarar, yüz yüze eğitimden mahrum kalmalarına kıyasla daha düşüktür.

Ekim ayının sonundan beri uygulanan kısmi tedbirlere rağmen Türkiye'de günlük vaka sayıları emniyetli sayılabilecek bir düzeye düşmediği gibi, yeniden artma eğilimindedir. Bu durumda alınan tedbirler gözden geçirilmeli, yararı olmayan ya da ihmal edilecek kadar az olan kısıtlamalar kaldırılmalıdır. Yaş gruplarına uygulanan gündüz sokağa çıkma yasakları ve okulların kapalı olması böyle tedbirlerdendir. Bunların yerine bütün nüfusun hareketliliğini önemli ölçüde sınırlayacak tedbirler alınmalıdır.

Okulların açılması için tarih belirlemek gerçekçi değildir. Okulların açılması salgının seyrini ölçen kriterlere bağlanmalıdır. En iyi yöntem okulların açılmasının ve kapanmasının her yerleşimdeki salgının seyrine göre belirlenmesidir. Bu konuda il pandemi kurulları inisiyatif almalı ve aktif vaka sayıları yüz binde 50'nin altında olan yerleşim birimlerinde ilkokullar ve okul öncesi eğitimden başlayarak, bütün okullar öncelikle açılmalıdır. Vaka sayılarının daha yüksek olduğu durumlarda, bunların aşağıya çekilmesi için gerekli tedbirlerin alınması hem toplumun sağlığı hem de okulların açılabilmesi için elzemdir.

Salgın tedbirleri arasında en az işe yarayan, maliyeti en yüksek olan tedbir okulların kapatılmasıdır. Dolayısıyla okullar, özellikle ilkokullar ve okul öncesi eğitim, toplu kapanma dahil, bütün tedbirler alındıktan sonra kapatılmalı, tedbirlerde ilk gevşeme sırasında da ilk açılması gereken kurumlar okullar olmalıdır.

PROF. DR. ELİF DAĞLI KİMDİR?

Tıp eğitimini ve çocuk sağlığı ihtisasını Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinde tamamladıktan sonra Ankara Keçiören Sanatoryumunda mecburi hizmet yaptı. Londra Brompton Hastanesi Çocuk Solunum ve Allerji bölümünde eğitim gördü. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesinde Çocuk Göğüs Hastalıkları Bilim Dalını kurdu. 1988 yılında doçent olmaya hak kazandı. 1994 yılında profesör kadrosuna atandı, 2000-2010 yılları arasında Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanlığı yaptı. Avrupa Solunum Derneği, Uluslararası Tüberküloz ve Akciğer Hastalıklarına Karşı Savaşım Birliği ve Amerikan Toraks Derneğinde görevler yürütmektedir.

DOÇ. DR. HALUK ÇALIŞIR KİMDİR?

1984 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, uzmanlık eğitimini Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı'nda 1991 yılında tamamladı. Ankara Atatürk Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Merkezi'nde 1993-2003 yılları arasında çalıştı. Hastanenin solunumsal yoğun bakım ünitesinin kurulmasında görev aldı. 1999 yılında doçent oldu. 2003 yılında Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinde klinik şefi olarak çalışmaya başladı. 2013 yılında emekli olarak, dört yıl Acıbadem Üniversitesi Atakent Hastanesi'nde çalıştı. Halen Yapı Kredi Bankası Emekli Sandığı Vakfı Sağlık Servisinde çalışmaktadır.

Türk Toraks Derneği içerisinde çeşitli görevlerde bulundu. En son Hava Kirliliği Görev Grubu'nun kurulmasında görev aldı ve ilk eş başkanlığını yaptı. Halen Çevre ve Akciğer Sağlığı Çalışma Grubu yürütme kurulu üyesidir.

UZM. DR. NURİYE ORTAYLI KİMDİR?

1983 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. 1986-1990 yılları arasında Zekai Tahir Burak Kadın Hastalıkları Hastanesinde Kadın Hastalıkları ve Doğum İhtisası yaptı. 1993 yılında New York'da, "Population Council"a bağlı Biomedikal Araştırmalar Merkezinde klinik çalışma tasarımı, yürütülmesi, denetlenmesi ve ilaç geliştirme konusunda doktora sonrası çalışma yaptı. 1994-2003 yılları arasında multidisipliner bir ekip ile birlikte İstanbul Üniversitesi Kadın ve Çocuk Sağlığı Eğitim ve Araştırma Biriminde eğitici ve araştırmacı olarak çalıştı. Bu dönemde birincil araştırmacı olarak çeşitli çok uluslu, çok merkezli klinik çalışmalara katıldı.

2001 yılında "The Population Council"ın Tietze Epidemiyoloji bursuyla, kontraseptiflerin ruhsatlandırma sonrası surveyansı konusunda çalıştı.

2003 yılında Johns Hopkins Üniversitesi Halk Sağlığı Okulundan, Halk Sağlığı Master derecesi, 2014 yılında New York Üniversitesi Wagner Kamu Hizmetleri Okulundan Kamu Yönetimi Master derecesi aldı.

2003-2004 yıllarında Orta Asya'da ve Kafkasya'da sağlık programlarının değerlendirilmesi ve hizmet kalitelerinin artırılması konusunda çeşitli kuruluşlar üzerinden Sağlık Bakanlıklarına danışmanlık verdi. 2005-2008 yılları arasında Dünya Sağlık Örgütü Genel Merkezinde, 2008-2017 yılları arasında Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Genel Merkezinde çalıştı. Küresel sağlık programlarının geliştirilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesinde, uluslararası standartların geliştirilmesinde, bu örgütlerin bölge ve ülke ofislerine teknik destek sağlanmasında çeşitli görevler aldı.

2017-2019 yılları arasında bağımsız danışman olarak, Orta Asya'da, Afrika'da ve Ortadoğu'da çeşitli ülkelerin Sağlık Bakanlıklarına, sağlık programlarının değerlendirilmesi, sağlıkla ilgili ulusal stratejilerin ve bütçelerin geliştirilmesi için destek verdi.

Pandemi ilanından bu yana Yetkin Report sitesinde salgının seyri konusunda yazmaktadır.

PROF. DR. YANKI YAZGAN KİMDİR?

Çocuk/genç ve erişkin psikiyatrisi alanında serbest uzman hekim olarak çalışmaktadır. Akademik kariyerini Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Profesör (1995-2011) ve Yale Child Study Center'da (1998-Halen) öğretim görevlisi olarak sürdürmektedir.

Nörogelişimsel bozuklukların nörobiyolojisi, klinik tanısı ve tedavisi ve ruh sağlığını koruyucu toplumsal ve okul temelli müdahaleler alanında çok sayıda bilimsel çalışma ve yayın yapmıştır.

PROF. DR. NEJLA KURUL KİMDİR?

Nejla Kurul, 1963 yılında Kayseri'de doğdu. Çocukluğu ve ilk gençliği Eskişehir, İstanbul, Konya ve Almanya'da (Kronach-Nürnberg) geçti. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümünü 1985 yılında bitirdi. Aynı üniversitede öğretim üyesi olarak 30 yıl çalıştı. 1994 yılında kurulmuş olan ancak 2001 yılında kendini feshederek Eğitim Sen'e katılan Öğretim Elemanları Sendikası'nda (ÖES) bir dönem yönetim kurulu üyeliği yaptı. Wisconsin Üniversitesi'nde bir yıl (2000-2001) konuk öğretim üyesi olarak bulundu ve yükseköğretimin siyasal ekonomisi konusunda araştırmalar yaptı. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Yükseköğretim Bürosunda bir dönem çalıştı. Sosyalist Yeniden Kuruluş Partisi'nde çeşitli düzeylerde görevlerde bulundu ve daha sonra partiden ayrıldı. Nejla Kurul Ankara Dayanışma Akademisi üyesidir.

Nejla Kurul, "Küreselleşme ve Üniversiteler, Adnan Gümüş ile birlikte Bologna Süreci Kime Hizmet Ediyor? Eğitim Finansmanı ve çok yazarlı KHK Öyküleri, Başka Bir Eğitim Hikâyesi Bireyin Gelişimi Toplum ve Doğa Etkileşimi Üzerine Sorgulamalar" kitaplarının yazarı, "Kamusal Eğitim: Eleştirel Yazılar" adlı kitabın yazarı ve editörüdür. Çok sayıda akademik dergi yanında, eğitim, bilim ve siyaset dergilerinde makaleleri yayımlandı. Gazetelerde ve internet haberciliği yapan mecralarda yazılar yazdı. 7 Şubat 2017 tarihinde barış imzacısı olması nedeniyle 686 sayılı KHK ile yüzlerce meslektaşı ile birlikte üniversiteden ihraç edildi. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Genel Başkanıdır.